

הלכות פסח סימן תנא

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק קלו]

אוסר פתחונות המצוה כדי קליפה¹²².

122) וכן כתב לעיל (ס"ק קיא), שאיסור הבלוע בכלי אינו אוסר אלא כדי קליפה.

[משנב ס"ק קלז]

אכן טיח שקמץ לא ינו מעבב כדי עבד¹²³.

123) ואף הטיח שמן הצה, כתב לקמן (סי' תסא ס"ק ג) שלדעת הבית מאיר [המובא בשעה"צ כאן (ס"ק קפ)] אין צריך לטוח מעל גובה טפח, שכן שלדעתו אין זיעה ברבר יבש, אין לאסור אלא עד גובה הלחם, מחשש שמא נגע בדפנות התנור, אך לא מעל גובה זה.

[שעה"צ ס"ק קפ]

ובית מאיר פסיקין תסא¹²⁴.

124) ובשעה"צ שם (ס"ק ג) כתב בשם הבית מאיר שאין צריך טיח מלמעלה אף לכתחילה. ובטעם הדבר כתב הבית מאיר (שם), שאין אופים בקאכלין אלא דברים יבשים, ואין זיעה לדבר יבש כשאינו מונח בסמיכות ממש לגג התנור [וראה מה שכתבנו במשנב לעיל (ס"ק פה)].

[הגיה לאחר שעה"צ ס"ק קצא]

(*) וקדוה בנזל המצפים בהנוד (גישמעלצט) לכן ושוש, הקלה פתח-סופר יורה"ד ק"ג דלא מנהי הגעלה, עין שם, אכן שמעתי שבמה גדולים נהנו לטהר רק לענין אסור סמין, אבל בכל השנה הקלו להגעלים אסור מצד קצת, דהוא נותן טעם לפנים ומשנהו מהיית¹²⁵.

125) והוא החומר הנקרא אמאייל, ומבואר בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' קג) שאנו חוששים שדינו כחרס, ולפיכך אין להכשירו בהגעלה אלא בליבון קל, וכן כתב היד יהודה (יו"ד סי' סט פ"י הארוך ס"ק פא בסופו ד"ה והנה מתוך), וכן דעת החווי"א (טעמא דקרא, הוראות מהחוי"א אות מה, וכעין זה בספר אעלה בתמר עמ' כה), שאין להכשיר כלים המצופים אמאייל על ידי הגעלה. ובשו"ת טוב טעם ודעת (מהדו"ק סי' קפג) כתב שאף ליבון אינו מועיל, כיון שעלול הוא להתקלקל על ידי זה, ויש לחוש שמא לא ילבן אותו כראוי.

ובמקום שבליעת האיסור מטופקת ויש מקום להקל בה, כגון בדם ביצים, דעת הגר"י קרליץ (הוט שני פסח פ"י ס"ק יא) שניתן להכשיר את הכלי על ידי הגעלה.

מאידך, בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' נג) כתב סדעה השניה שבשעה"צ, שבשאר איסורים די בהגעלה כיון ששבבת הציפוי שבה מעורב החרס דקה היא ויש ששים כנגדה, ואם כן יש לסמוך על דעת הרשב"א המובאת בשו"ע (יו"ד סי' צט סי' שכלי שהדרך להשתמש בו בשפע ואי אפשר שיבוא ממנו טעם לתבשיל, מותר, מה שאין כן בפסח שאיסורו במשהו, ולפיכך אין להכשירו אלא בליבון, וכן כתב בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"א הגהות ומפתחות לסי' קמו אות ז), אלא שלא הוכרעה אצלו המציאות (שם אות ה). וכן

כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ב סי' מג ד"ה סי' קכא), אך הוסיף, שמ"מ יתכן שראוי להחמיר בבליעת איסור, ולהגעיל את הכלי שלש פעמים.

ולענין הכשרת הנורים המצויים בזמנינו (המצופים אמאייל), דעת הגר"מ פיינשטיין (ספר הלכות פסח פט"ו הע' קלו) שאין להכשירם אלא בליבון, משום שאי אפשר להגעיל חומר זה. מאידך, דעת הגר"א קוטלר (שם הע' קמב) שאפשר להכשירם על ידי הסקתם למשך כמה שעות, שהרי אף הבליעה הראשונה היתה באופן זה, וכבולעו כך פולטו. וכן דעת הגר"ח"פ שיינברג (ליקוט הלכות לפסח מאת הר"מ פינקלשטיין עמ' 2) שאם אין לו יחידה נשלפת בתנור, אפשר להכשיר את התנור על ידי שינקה אותו בחומר ניקוי חריף, ואחר כך יש להדליקו בדרגת החום הגבוהה ביותר למשך כשעה, וכשיש חלון וכו"כית בולת התנור רצוי לכסות את כל חלק הפנימי של הדלת בנייר אלומיניום אחר הכשרתו.

אכן, הנור עם מערכת נקיון עצמי, שעל ידי הפעלתה מתחמם התנור חום גדול מאד, דעת הגר"מ פיינשטיין (שם הע' קג) שאפשר להכשירו באופן זה.

ואם מכסה בנייר כסף את התנור המצופה אמאייל, או שמכסה את המאכל הנמצא בתוך התנור, דעת הגר"ש אלישיב (סידור פסח כהלכתו פ"ה הע' ז) והגר"י קרליץ (שם) שמותר להשתמש בו בפסח [לאחר שמפעילים את התנור על החום הכי גבוה למשך שעה לפני פסח].

ולענין כלי שנעשה מתערובת חרס ומתכת וכדו', אלא שרוב עשוי מחומר שאפשר להגעילו, הסתפק בשו"ת בית יצחק (שם) אם מתעלה לו הגעלה, ובדרכי תשובה (יו"ד סי' קכא ס"ק ב) כתב בשם קונטרס תורה מציון שהולכים בזה אחר רוב החומר.

[משנב ס"ק קמז]

דחשיקין שפא קיה על-ידי ספין או שצבע כלים ישנים¹²⁶.

126) ואם הצבע לא נצבע על גבי הכלי, אלא עירבו אותו בחומר שממנו נעשה הכלי, דעת הגר"י קרליץ (הוט שני פסח פ"י ס"ק כד) שאין מנהג שלא להשתמש בו בפסח, וכן שולחנות צבועים העשויים מעץ או מתכת, דעת הגר"י קרליץ (שם) שמותר להשתמש בהם בפסח.

[משנב ס"ק קמה]

נעין לעיל בסעיף יג וקמה שפתבנו שם¹²⁷.

127) שם כתב, שמעיקר הדין עצם הציפוי בבדיל מכשיר את הכלי, כיון שכדי לחפותו מחממים אותו בהום גדול, אלא שפעמים עושים האומנים חיפוי זה במהירות ואין כל הכלי מתחמם הרבה, ולכן לכתחילה יש להגעילו.

[משנב ס"ק קמו]

עין לעיל במשנה ברוך סעיף קטן מ¹²⁸.

128) שם כתב, שדין זה שצריך הכלי שטיפה היינו לאחר ששפף אותו היטב במים כדי להסיר את מה שדבוק בו.

הלכות פסח סימן תנא

מד באר הגילה

ב שם בנפרא צ טור
בשם רב האי ק טור
סקא דעניניו קציל
סעף 1

(מהרי"ט): כג פל"י חרס (קלז) המצפין(*) (קלה) *בהתוף (ט) [נ] זכויות, (קלט) דינים פל"י חרס: הגה
והש מקומות שנהגו שלא להשתמש בכלי חרס גליקארט¹¹¹ (קמ) אפלי חדשים ומהרי"ל, ואין להחמיר
(קמא) רק במקום המנהג (תשובת מהרי"ם): כד פל"י עץ המצפים בסמנים שקורין ברני"ס, (קמב) דינים
פל"י חרס: הגה והש מקומות שמחמרים שלא להשתמש בכלים (גא) (קמג) צבועים אפלו הן (קמד) חדשים
(מהרי"ב), (קמה) וכן המצפין (נז) בבדיל, ואין להחמיר בזה רק במקום שנהגו אסור (תשובת מהרי"ב ומהרי"ט):
כה פל"י פלי השתיה, בין עלוהיות בין כוסות, מתרים (קמו) בשטיפה, בין שהם (קמו) של זכויות בין

באר היטב

(ז) זכויות. הספמ אחרונים להחמיר אף בהתוף אבר: (גא) צבועים. אפלו
הצבועים בכרסם או מה שקורין בלע"ד מאל"ט בלשון אשפה, מהרי"ל
והתרי"ו: (נז) בבדיל. ונהגין בקצת מקומות שעומד יהודי ע"ג בשעת מלאכה:

משנה ברורה

התנור. הנוני, (קטו) כשהתנור חם אסור אף אם המצה צונן, וכן
להפך, כשהמצה חמה אף אם התנור צונן. וכשניהם צוננים, בדרך
קבע אסור, ובדרך ארצי אין אסור אם כבד ונקה גבי התנור שלא
נמצא שם חמץ בעין, וכמו שמבאר לעיל בסוף סעף א. ולענין
דיעבד אם הניח עליה מצה כשהתנור חם או כשהמצה חמה או
שניהם חמים, אסור תחתונות המצה כדי קליפה¹¹². וכל זה כשהניח
המצה בלי הפסק מתחתיה, אבל אם הניח קדרות עם תבשיל,
אפלו אם שניהם חמים (קטז) אין אסור בדיעבד, שאין אסור
הפלוע יוצא מדרך התנור לדפן הקדרה, ולכתחלה גם קדרות אסור
להניח שם ככל גוני (אם לא ששניהם צוננים). וכשמניח דבר
מקסיק (קמח) כמו ברזל וכהאי גונא מתחתיו, או שהטיח בטיט
פעמי אצבע, מותר להשתמש הכל מלמעלה. וכל אלו הדינים שיש

שערי תשובה

ששואבין משהו בכלי חרס אין לחש, דבבולגו פך פולט¹¹³: [ז] זכויות. ענה"ט. ועין
בספר בית אפרים בקיה סימן יט לישב דברי הש"ע שכתבו סותרין מ"ש פאן ל"ש
בה י"ג בין אבר ובין זכויות, וע"ש מה שכתב על דברי ת"ח בכלי חרס קצורין, ע"ש:

באר הלכה

ומה שכתב מהרי"ט: תנורים שפירינהו וכ"ו שיש עליה כסוי, לא נדעמי מנא
לה להצריך צוקא שיש עליה כסוי, ויבאל בכובא בסעף ב, אם מלא גחלים
מכפנים מהני אף שאין עליה כסוי, וכן לענין קדרות בש"ס היה מותר במלוי
גחלים, אלא משום דתנין שפא פקעי אף דאין עליה כסוי, ואם כן הכי נמי
דאין חלוק בזה: * בהתוף זכויות דינים פל"י חרס. עין משנה ברורה מה
שכתבנו ולא דמי לסיף ב, דמשום ששפחה על הסקס ונצרה עמו ככבשן
דינו פל"י חרס, כן כתב הרא"ש: אכן בחוספות עבודה זרה דף לג כתבו להטק
בין פל"י זכויות שלם דלא להיבא אלא חפוי על הסקס, והביאו גם
פן מצורף, ולפי זה לאו צוקא משום ששפחה עמו ככבשן. והנפ"א בסעף כו
הביא רק דעת התוספות, וכן מוכח מדבריו בסעף קטן פה, עין שם שפרא
מדבריו שבאר על"י זה דברי הרמ"א שם לענין פל"י חרס שיש בו התוף
זכויות דקאי אף לדעת המחבר שם דמותר בזכויות, ושאינה תהם דאינו אלא
התוף בעלמא, ודומיא דקונא, והינו דאין חלוק בין חרס לשאר דברים:

גם בקאכלי"ז העשירין פתורים מן הצד, אלא דשם אין מוציל הפסק ברוח או טיה טיט למטה לבד, אלא אם-פן הטיח בטיט גם מן
הצדדים (קעט) וגם מלמעלה, אכן טיח שלמעלה (קפ) אינו מעכב בדיעבד¹¹⁴. וכשמשוים כסוי על הקדרות שמיים שם, מותר לכתחלה
אף כשאין שם טיח מלמעלה. ועתה נבאר לענין הוף התנור אם לא הכשירו מקדם, אם הניח מצה בחוכו, דינו כעל התנור וכנ"ל;
ילענין אפ"ת המצות שם, דינו כמו שנתבאר בסימן תסא, עין שם; ולענין בשיל ברוחו, אף דלכתחלה צריך להכשירו גם לזה כמו לאפ"ת
[או שישויה בטיט פעמי אצבע אה מרקעית], מפל מקום בדיעבד אין לאסר (קפא) התבשיל אף אם לא הכשירו: כג (קלז) המצפים
וכ"ו. מפל צד. ואף דכתב המחבר בסעף כו דכלי זכויות אינו בולע כלל, (קפג) הכא פיון דמחפה על התרס ונצרה עמו ככבשן, בלע
טפי: (קלח) בהתוף זכויות. (קפג) והספמ אחרונים להחמיר אף בהתוף עופרת או ברזל דלא מהני הגעלה, לפי שכשנשפמש בו חמץ
בחמץ ובלע החמץ בכל עכי הפלי, ובלע גם בתרס שפתת העופרת, ושוב אינו נפלט מפינו לעולם: (קלט) דינים פל"י חרס. רוצה
לומר, וזו אם ששמשו בחמץ לא מהני הגעלה. (קמז) ואין חלוק בין אם היה הכלי מקרקע ורקח או לקנה ושחורה, ואפלו אם היה
תלקה בלא בקעיים, מפל מקום הוא בולע על ידי חמין: אבל אם דרך תשמישה בצונן או יש חלוק, דאם הפלי נעשה מקרקע ורקח אין
לה פקנה, דדרפה בלע, ואם מלכנה ושחורה, נותרים בהגעלה או בערוי, וכנ"ל בסעף כא, אפלו אם יש בה בקעיים, ואם אין בה בקעיים
אין צריכה הגעלה ובשקשוק בעלמא סגי, וכמבאר ביוה"ד דעה סימן קלה לענין יו"ט נסך [מאמר-מרוכי]: (קמ) אפלו הן חדשים. שלא
נשמשו בהן חמץ מעולם, (קפא) לפי שמקצת האמנין עושין פעלת הצפוי על ידי סבין, ונהי יש כאן חמץ בלוע בתוך הצפוי, ואפלו
הצפוי מעט מבחוץ גס-פן אינו כדאי [פמ"ג], ואותן פלים שבוטף עליהם לפעמים טפים מהפקה מבליים אחרים (קצו) אין להקפיד:
(קמא) רק במקום המנהג. ואפלו באותן מקומות, אם ידוע שפל"י חרס זה לא ערב האמן סבין בצפוי יש להקל. ולפיכך נהגים
(קמב) באותן מקומות, שיהידי עומד על צפן בשעת מלאכה לראות שלא יתקן הצפוי על ידי סבין: כד (קמב) דינים פל"י חרס.
שאין הגעלה מועלת להם אם נשפמש בהם חמץ (קפא) בחמין, (קפט) ששפנים מעכבין על מ"ה הגעלה שלא נפליטו מה שבלוע
בתוף העץ: (קמג) צבועים. בכרסם וכדומה: (קמז) וחדשים. דחלישין שמא היה על ידי סבין או שצבע כלים ישנים¹¹⁵: (קמה) וכן
המחפין בבדיל. רוצה לומר, אפלו הן חדשים, וגם-פן מטעם הפ"ל, (ק) שפעמים הצפוי על ידי סבין או (קא) שחפה כלים ישנים.
ועין לעיל בסעף יג וקמה שכתבנו שם¹¹⁶: כה (קמו) בשטיפה. עין לעיל במשנה ברורה סעף קטן מ"ט¹¹⁷: (קמו) של זכויות.

שער הצנין

(קט) אחרונים: (קע) גנואברתן וט"ז וחקיעב: (קעט) אחרונים: (קפט) חקיעב וט"ז: משום תועה של חמץ שעלה למעלה מהקבל הקדרות ויחיתו שהניח בכל
השנה ובלע בגבו של הקאכלי"ז, וצ"ח חזר ונפיל בחוף הקדרות כשמתחמם: (ק) מסקנת הפנן אכרתם פסין זה ובית מאיר פסין וסא¹¹⁸. ועין בחדישי רבי צוקא
איך שמתקן על דברי הפנן אברתם, וגם על דברי בית מאיר יש לשפוק לפי מה שכתבנו בשם פא"ת הקודם, מפל מקום יש לומר עליו להקל בדיעבד בשם דהוא
נחת טעם לפנן אסין: (קפא) ואם כפד התנור מחפיה מסמין בעין, אף הקדרה מפר והגריזין: (קפב) הרא"ש: (קפג) ב"ח ופרו תלש וחקיעב וט"ז: (קפד) גמרא:
(קפה) מגדאברתם: (קפו) לפי שאחר-כך מניסין לתנור מלא אש ונצרה הפבין שבו, מה שאין פן פל"י חרס שהוא מצפה בזכויות חס עליו שלא יתקלל הזכויות שבו
מתחת חס האש וממחר הוא להציאו מן האש, ולפיכך מתמירין שלא להשתמש בו כפסח: (קפז) המד-משה והגרי"ו: (קפח) אחרונים: (קפט) בית-דוסף. אבל אם נשפמשו
בהם בצונן אין להחמיר רק במקום שנהגו להחמיר בחדשים: (ק) לביש: (קא) בפריקגרים מצדד שאפלו על ידי הגעלה אין כדאי, ובחמ"ד משה מקל על ידי הגעלה:
(*) וקדרות ברזל המצפים בהתוף (גישמעלעט) לכן ויש, העלה בחמס-סופר יורה דעה ק"ג דלא מהני הגעלה. עין שם, אכן שמימי שבמה גדולים נהגו
להחמיר רק לענין אסור חמץ. אבל בכל השנה הקליל להגזיקם אחר מצד לצת, והוא נחת טעם לפנן ומשאו מהסיח¹¹⁹:

הרגום: 1 קצפה זכויות. 2 פתיקבאל קטנים פתוס, הפתקנים יעבדי פננות פנור-בית-החרף.

הלכות פסח סימן תנא

שהם של עץ בין שהם של מתכת בין שהם של חרס; ויאף-על-פי שלפצמים נותנים בהם לחם חם, (קמח) פיון שרב תשמישן אינו אלא בצונן סגי בשטיפה, שלא הלכו בכל כלי אלא אחר רב תשמישו: הגה (קמט) מיהו, יש (ג) מחמירים (קנ) ומצריכין הגעלה, וכן נהגין (וענין לעיל סעיף ו): כו כלי זכוכית, אפלו (קנא) מקניסין לקיום (קנב) ויאפלו משתמש בהם בחמין, אין צריכין שום הקשר, (קנג) שאינם בולעים, ובשטיפה בעלמא סגי להו: הגה (קנד) ויש מחמירין ואומרים הכלי זכוכית אפלו הגעלה לא מקני להו, (קנה) וכן (נד) המנהג באשקנו (קנו) ובקדינות אלו (סמ"ג ואגור). וכן כלי-כסף שיש בתוכן התוך זכוכית שקדין גישמעלצ"ט (קמז) אין להגעילו, (קמח) אכל מבחוץ (קנט) אינו מדיק (תה"ד סימן קלב): כז אשפוד ישן שצלו בו עופות בפסח, מתירין, אף-על-פי (קס) שמקדם צלו בו בשור (נס) מלוה ממלח שלא נבדק: הגה מיהו, אין להתיר רק בדיצבד. וכן (קסא) הפרזות שבחביה של יין (קסב) נהגין להדיחן (אגור ומהר"ל), וכן

ר תשובת הרשב"א ש הרון פרוק ב דפוסים ת תשובה א מרחיב בפרק = דפוסים

באר היטב

(נג) מחמירים, ובדיצבד אינו אוסר: (נד) המנהג, אבל בחמין או ע"י כבישה מעל"ע סמ"ג בדיצבד הגעלה, מ"א, בדיצבד אם לא נשתמש בו רק צונן סגי בהדחה, ואם תשמישו ע"ש: (נה) קלות, משא"כ אם צלו בו מילימא פסח, עין סעיף ד:

משנה ברורה

נקט זה אפלו לרצת הפחמירין זכוכית כשנשתמש בהן בחמין או במכניסו לקיום, כדלקמיה בסעיף כו פה"ה, הקא כשנשתמש בהן בצונן, לכלי עלמא לא בלעו וסגי בשטיפה, ומתיר אחר-כך להשתמש בהן אפלו בחמין: (קמח) פיון שרב תשמישן וכיו. עין לעיל במשנה ברורה סעיף-קטן (מ"ו): (קמט) מיהו, יש מחמירין. הנהגה להחלה, אבל בדיצבד סגי להו בשטיפה נרמ"א לעיל בסעיף ו: (קנ) ומצריכין הגעלה, והוא הדין (קנא) על-ידי מלוי וערווה, וכדלעיל בסעיף כא: כו (קנא) מכניסין לקיום, הנהגה, שהכניסו חמין לחוכן שיחמם שם: (קנב) ואפלו משתמש בהם בחמין. הנהגה שבקביעות משתמש בהם בחמין: (קנג) שאינם בולעים. לפי שחלקים קשים הם: (קנד) ויש מחמירין, השעם, דסביבא להו דכלי-זכוכית הואיל ותחלת ברתו מן החול, הרי הוא ככלי-חרס שאינו יוצא מידי דפיו לעולם ואפלו על-ידי הגעלה⁽¹³⁶⁾, (קנז) ואף-על-גב דתשמישו בצונן, מכל מקום לקצמים משתמשים בהן בחמין, (קנח) וקמו שקמב בסעיף כה בהג"ה החוששין אף לתשמיש שאינו קביע: (קנה) וכן המנהג⁽¹³⁷⁾, ובדיצבד אם הנה (קנז) רב תשמיש חמין שלו בצונן ועמה נשתמש בו מצה בחמין בלא שום הקשר, מתיר, ואם הנה רב תשמישו בחמין, או אפלו בצונן אלא שרב הפצעים דרך להשהות משקה חמין בתוכו מעת-לעת, אז אף בדיצבד (קנא) אסור (קנז) החמין שנשתמשו בו, אלא-אם-כן הכשירו מתחלה (קנב) על-ידי הגעלה (קנט) או על-ידי מלוי וערווה⁽¹³⁸⁾, וכ"ל בסעיף כא, ובקפסד מרבה (כ) יש לצרד להקל אף בנה, אם הנה אחר מעת-לעת, שהוא נותן טעם לפגם: (קנו) ובקדינות אלו, ומכל מקום במקום שאין בנמצא כלי-זכוכית ואין לו כוונת ושאר פלים, פתח

תריים: 1 בקבוקים גדולים לאחסון יין.

שער הציון

(קנז) הגר"ז, ואף שישם בסעיף כא לא מנרי אלא בכלי שפכניסו לקיום ומשום כבישה, וכאן יש חשש חמין בחמין לא מהני ערוי, מכל מקום יש להקל בזה משום דרב תשמישו תלא הוא רק בצונן ואף שלא על-ידי כבישה, והם פמירי באינו בן-יומו, כמו שהעמקנו במשנה ברורה לעיל בסעיף ו: (קנח) מרחיב: (קנז) הגר"א, ולפי זה יש שפוקלין בדיצבד לילך אחר רב תשמישו וכ"ל בסעיף ו בהג"ה, אין להחמיר עם בנה, וכמו שפכתנו לקמח באות שאחר זה בשם שארי אחרונים: (קנח) הגר"ז, ואף דבמקום אברהם לא נזכר דהלך ברוב, מכל מקום הדין עמו, וכ"ל בסעיף ו בהג"ה, ועין בספר מור נקציעה בשעם עם"פ שכן הוא דעתו: (קנז) מגן אברהם, ואף דבט"ו משמע לכאורה דמקל לגמרי בדיצבד, והפרי חדש דעתו לפסק לגמרי בהתחבר, מכל מקום קשה להקל אחר שהאל"ה רבה והתקיימק ושיא העתיקו דברי הגאון אברהם לדינא ובידור, דרובנו יואל דמחמיר לענין כלי-זכוכית לאו יחידאה הוא, דנצאמי בחדושי הרשב"א בשם הגא"ה דדעתו עם"פ דכלי-זכוכית בולע וצריך הגעלה, אלא דכתב שם והגעלה לא מהני להו משום דחייב שפא שקעה⁽¹³⁹⁾ (ואצ"ה פוסקים לא תוכירו סב"א זו, משמע דדעתו דצריך לתן עליהם מים וחתים כפי מה שדרכו להשתמש בו בכל יום, דכבולעו כן פולטו, וכי היכי דלא חייב בכל יום על שטושו ברותחין, כן עשה), ועל-פליפנים בלי הגעלה בודאי אין להמיר: (קנז) ואף אם לא הנה חמין רק שפכש בתוכו מעת-לעת יש להחמיר, כן פתח הגר"ז, ובמקום הפסד מרבה מקל הפרי מגדים: (קנח) אם הנה תשמישו בחמין: (קנט) אם הנה תשמישו על-ידי כבישה מעת-לעת: (כ) עין בגר"ז מגדים דמסתפק להקל אף בתוך מעת-לעת משום דעת הפרי חדש וכן במור וקציעה פתח שהעקר פדעת המחברו במקום הקפד מרבה, ועל-פליפנים יש לסמך על זה לאחר מעת-לעת, דרב פוסקים מחמירים נותן טעם לפגם בפסח: (ל) וכן משמע בבית-מאיר, ומה שלא הצריך הגעלה שפא השתמש בו בחמין, נראה משום דאינו מצוי שישתמש בכוסות בחמין של חמין מש"ס⁽¹⁴⁰⁾: (כ) וכן פתח בבית-מאיר, עין שם: (כג) מהדושי רבי עקיבא איגרי במסקנתו, עין שם: (כד) הגר"א מתרומת-הדשן: (כה) מהדושי רבי עקיבא איגרי: (כו) שחרי בכלי לא שוף בטול אסור, כדמכתב לעיל בסעיף י: (כז) מגן אברהם ושי"א: (כח) כן מוכח מפר"מ מגדים ושי"א: (כט) מגן אברהם ופרי חדש ושי"א: (ל) פרי מגדים, וטעמו דיש פוסקים דחמין מקרי תפא בלע וסגי תמיד בהגעלה, וגם שהוא אסור משהו, ואף דלדינא קימא לן דאין שוף בטול בכלי, מכל מקום בצורה דתפא בלע והוא הפסד מרבה סמכין להקל: (לי) גם בנה סמכין להקל משום דהוא נותן טעם לפגם שהנהגה פוסקים מקליל, וגם סב"א דתפא בלע והוא אסור משהו וב"ל, והוא דבר זה בפרי מגדים את יא באשל אברהם: (ל"ב) מגן אברהם: (ל"ג) חק יצחק בשם מהר"י:

הלכות פסח סימן תנא

ביאורים ומוספים

הבליעה, כיון שרוב הביצים הם 'ספגא מארעא' ואין נאטרות כשיש בהן רב (במבואר בשו"ע יו"ד סי' ס"ז).

וכלי העשוי מגומי, כתב בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"ב סי' צב) שאם הוא עשוי מחומר כימי, שהוא חומר חדש שלא נמצא ברברי הקדמונים, אין להתיר להגעילו, אך אם הוא עשוי מעץ, מועיל להכשירו על ידי הנעלה. והוסיף, שאף כשיש ספק שמא מעורב בו חומר כימי אפשר להגעילו, כיון שאין זה אלא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא. וכן דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני שם סי' יא) לגבי כלי העשוי מפורמיקה או מחתיכות עץ טחון (הנקרא סיבית). שאין להכשירו בהגעלה כיון שלא ידוע אם חומר זה בולע ופולט. מאידך, בשו"ת אור לציון (שם) כתב שמועיל להגעיל כלים העשויים ממינים חדשים שלא התפרש בקדמונים כיצד להכשירם, ורק לכלי חרס אין מועילה הנעלה, שהתורה העידה שאין הבליעה יוצאת מהם.

[משנ"ב סי' קנח]

[ק"ק ספ"ג 132]

(182) ולגבי בליעת שאר איסורים בכלי זכוכית, כתב הפמ"ג (משב"ז בסוף הסימן ד"ה אעתיק) בשם הכנסת הגדולה (יו"ד סי' קכא) הגהות הטור אות כה) שאין כלי הזכוכית צריכים הגעלה כלל, וביאר (יו"ד סי' קה משב"ז סי' א ד"ה ואם) בשם המנחת יעקב (על תורת חטאת כלל פה סי' יב) שרק בפסח מחמירין בזה, מחמת חומרת חמץ. וכן כתב השדי חמד (אסיפת דינים מערכת הה"א כלל כט) בשם הקהל יהודה. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' פו אות ד) כתב שמותר להשתמש בכלי זכוכית שבלוע משאר איסורים, על כל פנים על ידי הגעלה, שרק בפסח החמירו משום שאם לא נתיר להגעילו, לא יופסד הבעלים בכך, כיון שיוכל הוא להניחו עד לאחר הפסח ואז ישתמש בו, אך בשאר איסורים, אם נאסר להגעילו יפסידו הבעלים לגמרי, וכיון שמועיקר הדין נפק כש"ע שזכוכית אינה בולעת, אין להחמיר בדבר.

ולענין כלי זכוכית שנקנו מנכרי, ויש להוש שבלוע ממאכלו על ידי חמין או כבישה, כתב בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' קמא) שיש להגעילם על ידי עירוי [וראה ערך השלחן (יו"ד סי' קכא סי' ב)].

ולתת לכתחילה שומן בשרי חם בכוס זכוכית לאחר ששהה בה חלב במשך כ"ד שעות, כתב המהר"ם בריסק (שו"ת ירושת פליטה סוף סי' כ) שאם היא נקיה נוהגים היתר בדבר, ואף באותו יום ששהה בה החלב, מפני שהמנהג להחמיר לא נאמר אלא לגבי הכשרת כוסות לפסח. וכן דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה פסח פי"ג ארצות הלכה הע' 76) שמותר להשתמש בסעודה בשו"ת בכוסות שהשתמשו בהם לחלב חם באותו היום. ודעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני פסח פי"ג סי' כג) שאסור להניח מרק חם בשרי בכוס זכוכית שהיה בה חלב חם, והוסיף, שאין להקל אלא לשנות משקה חם בכוס זכוכית שהיה בה חלב חם לאחר שאכל בשר, שלענין הרחקה בין בשר לחלב כוונ, אין צורך להחמיר בכלי זכוכית.

[משנ"ב שם]

אֶלְאִיאֶסְרֵן הַכְּשִׁירוֹ מִתְּחִלָּה עַל־יְדֵי הַגְּעִלָּה או עַל־יְדֵי מַלּוּי [ערוך 133].

(183) ואם השתמשו בכלי זכוכית לדבר שהוא ספק חמץ, כתב בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"א סי' קנא) שנוהגים במקומו להקל להכשירו על ידי עירוי, גם אם השתמשו בו בחמין.

המשך במילואים עמוד 19

[משנ"ב סי' קמח]

עֵץ לְעִיל בְּמַשְׁנֵה פְּרוּרָה פְּצִיף־קָצֵן מו"ק 129.

(129) שם כתב, שאין להקל להכשיר כלי כפי רוב תשמישו, אלא אם כן הוא אינו בן יומנו, וכפי שכתב בשעה"צ כאן (סי' קצב). וראה מה שכתבנו שם בביאור הדבר.

[משנ"ב סי' קנ]

וְהוּא הַדִּין עַל־יְדֵי מַלּוּי [ערוך 130].

(130) אמנם החו"א (אוי"ח סי' קכב סי' ד) תמה על כך, שכן אם אין חוששים לשימוש בחמין, די בשטיפה, ואם חוששים לשימוש בחמין, אין המילוי ועירוי מועילים להכשיר בליעה זו, ועל כן כתב שלפי המנהג המובא ברמ"א, אין להכשיר כלי זה אלא בהגעלה.

[משנ"ב סי' קנד]

פְּכִלְי־תַרְס שְׂאִינֹ יוֹצֵא מִיְדֵי דְפִיּוֹ לְעוֹלָם וְאֶפְלֹ עַל־יְדֵי הַגְּעִלָּה 131. וכלי העשוי מפלסטיק, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' סז) שמועילה לו הגעלה אף לפסח, אלא שאם השתמשו בו בכלי ראשון, צ"ע אם אפשר להגעילו בכלי ראשון, הואיל ויתכן שלא יגעילוהו כהוגן כיון שיחששו שמוא יתקלקל בהגעלה (וכשלא השתמשו בו בכלי ראשון יגעילוהו כדרך שהשתמשו בו, שיכבולעו כך פולטו). וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פי"ג תשובה יג) שלא להגעיל כלי פלסטיק עדין שעלול להתקלקל בהגעלה.

מאידך, דעת הגרי"ג פיינשטיין (ספר הלכות פסח פי"ג הע' י) שאין להגעיל כלי פלסטיק לפסח כלל, ורק להכשירו מבליעת שאר איסורים אפשר על ידי הגעלה.

ודעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק בינינו מיקרוגל פי"ה סי' ד), שאף כלי פלסטיק הבלוע מבליעת איסור אין להכשירו בהגעלה, מאחר שלא ברור אם ההגעלה מפליטה את כל הבלוע בתוכו. אמנם, לענין בליעת בשר חלב, דעתו שמותר להגעיל כלי פלסטיק כשאינו בן יומנו, אם עושה כן בתוך מים רותחים שעל גבי האש שלש פעמים, כיון שדין בליעה זו כבליעת היתר [ראה שו"ע הרב סי"ג בהגה"ה]. וכן דעת הגרי"ג קרליץ (הבית בכשרותו עמ' קצ) שאין ההגעלה מועילה להכשיר כלי העשוי פלסטיק, משום שיתכן שאינו פולט את הבלוע בו על ידי ההגעלה. אכן, אם היה הכלי ביד נכרי, וספק אם השתמשו בו לדבר איסור, דעתו (חוט שני פסח פי"ג סי' יא) שמותר להשתמש בו לדברים צוננים. וכן דעת הגרי"ש וואנר (קובץ מבית לוי ח"ג עמ' ב) שהגעלה אינה מועילה לכלי פלסטיק.

וכלי פלסטיק שלא בלע אלא בכלי שני, דעת הגרי"ש אלישיב (סידור פסח כהלכותו פי"ט הע' 49*) שאפשר להכשירו בהגעלה, וכן דעת הגרי"ש וואנר (קובץ מבית לוי שם).

ומחבת מצופה טפלון [העשוי מחומר פלסטיק], דעת הגרי"ש אלישיב (שם, ובפי"ח הע' 53, וראה מה שכתבנו לעיל סי' סה) שאין להכשירה בהגעלה. וכן דעת הגרי"ג קרליץ (שם פי"ט, ובחוט שני שם סי' יב) והגר"ש וואנר (קובץ מבית לוי ח"א עמ' לז-לד).

מאידך, בשו"ת אגרות משה כתב (אה"ע ח"ד סי' ז) שאפשר להכשיר כלי המצופה טפלון על ידי הגעלה בכלי ראשון, כל שהכלי אינו בן יומנו, מפני שהוא ספק דרבנן. אכן, לגבי פסח, דעתו (ספר הלכות פסח פי"ג הע' לא) שיש להחמיר בזה.

אכן, לענין הכשרת מחבת טפלון חדשה משומן איסור המרח עליה [ראה מה שכתבנו לעיל (סי' ג)], דעת הגרי"ש וואנר (שם) שדי להכשירה בהגעלה [וכן דעתו (שם) לגבי מחבת שטיגנו בה ביצה שהיה בה דם, שאפשר להגעילה לאחר שהיית ביד שעות משעת

מילואים הלכות פסח סימן תנא המשך מעמוד 88

תשובה יב) ובשו"ת אגרות משה (אריח ח"א סי' קנא) כתב שאין לעשות כן גם אם לא היה היי"ש מונח בהם אלא פחות מכ"ד שעות והוסיף, שאם לא שם בכבוק י"ש אלא ש"כ (בירח) יש להקל אפילו אם שהה הש"כ בתוך הבקבוק יותר מכ"ד שעות, אם הבקבוק אינו מיוחד לש"כ, והניחו בו ש"כ רק באופן זמני.

[שעה"צ ס"ק רא]

נראה משום דאינו מצוי שישמש ככוסות קטנים של סמך טקס¹³⁶).

136) וכלי דורלקס (סוג זכוכית שמצוי שמשמשים בו לכרסות) שרגילים להשתמש בהם בחמין, דעת הגר"שז אויערבך (ביצחק יקרא) שאין להקל להשתמש בהם בלא הגעלה, וכפי שהחמיר הרמ"א לגבי כלי זכוכית, ויש להגעילם בעירווי מכלי ראשון. ודעת הגר"מ פיינשטיין (ספר הלכות פסח פ"ג הע' בא) שאין להכשיר כלי דורלקס לפסח.

[משנ"ב ס"ק קנז]

קדין קליין כוכית, וכו' י"ל¹³⁷).

137) ובביה"ל לעיל (ס"ב ד"ה בהיתוך) כתב, שלדעת הגר"א גם הש"ע שהיקל בכלי זכוכית שאינם צריכים הגעלה, מודה בענינו, כיון שהזכוכית אינה אלא ציפור.

[משנ"ב ס"ק קס]

מספקא לא מחזקין אפ"ך א"ה קמ"ץ על הקל¹³⁸).

138) וה"ל שלא התיר זאת הרמ"א אלא בדיעבד, מ"מ לענין כלי שבלע על ידי האור ממלח זה והמעלוהו, כתב המשנ"ב לעיל (ס"ב) שמתיר להשתמש בו אף לכתחילה.

[שעה"צ ס"ק קנז]

דהקלה לא מקני להו משום דקיים שקא קקשה¹³⁴).

134) וכלי פיירקס (מוזכרית) העשוי באופן שיוכל לעמוד על גבי האש ואין חשש שמו יפקע, כתב הגר"שז אלשיך (קובץ תשובות ח"ג סי' פא) שמועיל להכשירו על ידי הגעלה, שכיון שהרמ"א לא החמיר בזכוכית אלא מחמת המנהג, יש להקל בפיירקס שלא היה בימיו. ודעת הגר"צ' פונק (שו"ת צ"ץ אליעזר ח"ט סי' בו אות ב) שהרצפה להכשירו לפסח, יגעילו שלש פעמים. מאידך, המהר"ם בריסק כתב (שו"ת ירושת פליטה סוף סי' כ) שאין להקל בפיירקס יותר מבשאר כלי זכוכית, ואין להכשירו לפסח, ורק להכשירו מבליעת שאר איסורים מותר על ידי הגעלה, כשאי אפשר בליבון. וכן דעת הגר"מ פיינשטיין (ספר הלכות פסח פ"ג הע' בא) הגר"שז וזאנר (קובץ מכ"ד לוי ח"א עמ' לה) שאין להכשיר כלי פיירקס לפסח.

חכוכית הקבועה על גבי כירים חשמליות, ועליה מניחים את הקדירות, דעת הגר"שז אויערבך (הלכות שלמה פסח פ"ג ס"ג) שאין היסק הכירים מועיל להכשירה, שכיון שנוגעים בה התבשילים הנשפכים בתדירות, טענה היא ליבון גמור, והיסק זה אינו כליבון גמור.

[משנ"ב ס"ק קנו]

ולקשירה על ידי ערוי שלשה ימים¹³⁵).

135) ובקבוקי זכוכית המשמשים ליי"ש, כתב הערוך השלחן (סי' שאי אפשר להכשירם על ידי עירווי שלשה ימים, כיון שהיי"ש הוא חרוף מאד ועומד בבקבוק ימים רבים, וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"י

הלכות פסח סימן תנב המשך מעמוד 92

לשטוף את הכלי, מיון שהליבון אינו מפלס את הבליעה אלא שורף ומכלה אותה [כמבואר לעיל (ס"ב)]. מאידך, בערוך השלחן (יריד סי' קכא ס"ב) ממואר, ששופכים מים אף אחר הכשרה בליבון.

שנבלעה בכלי הבליעה שנבלטה על ידי מי ההגעלה, ודברי הרמב"ם נאמרו כשהמים שודים בכלי ונבלעים בו. ולאחר הכשרה על ידי ליבון, דעת הגר"מ קרליץ (שם) שאין צריך

הלכות פסח סימן תנג המשך מעמוד מז

מתעורכות מיני תבואה, ודעת הגר"שז אויערבך (הלכות שלמה פסח פ"ד סי' י"ז) שהמנהג להחמיר בזה בשאר קטניות, וכן דעת הגר"שז אלשיך (קובץ תשובות ח"ג סי' פא).

ועוד בענין איסור קטניות האם הוא הנהגה או תקנה, ראה בספר סידור פסח בהלכותו (ח"א עמ' שנט).

7) לענין תפודי אדמה, שאינם קטניות אלא פירות האדמה אך הרגילות בזמנינו לעשות מהם קמח, הנשמת אדם (הלכות פסח סי' כ) הביא שבפירודא נהגו לאסור תפודי אדמה משום שעושים מהם קמח [ורק בשנה שהיה רעב גדול הושיבו בית דין על כך התירו להשתמש בהם]. ודעת הגר"שז אויערבך (הלכות שלמה פסח פ"ד דבר הלכה אות כח וארצות הלכה הע' 109) שבתפודי אדמה לא נתקבלו דברי הנשמת אדם כלל, מיון שהם גדולים ולא מילפי בחיטין, ובקמח תפודי אדמה הדין לעצמו שלא להשתמש. וכן כתב בשו"ת אגרות משה (אריח ח"ג סי' סג) שמעולם לא חששו לאסור תפודי אדמה (ובטעם הדין ראה מה שהבאתי לעיל (בהע' 6)).

8) ומה הן הקטניות, הרמב"ם (פ"א מהל' כלאים ה"ח) כתב שכל זרעים הנאכלים לאדם, חוץ מן התבואה, נחשבים קטניות, כגון הפול והאפונים והעדשים וכיוצא בהן. אכן, כתב המשנ"ב לקמן (סי' תסד

בשו"ת מלמד להועיל (אריח ח"ג פ"ח) הביא שנהגו בירושלים לאסור את הבוטנים, וכן כתב בספר מקראי קדש (שם) ובשו"ת חלקת יעקב (שם) שנהגו לאסור את הבוטנים. אך גם הם כתבו שכיון שהטעמים לאיסור לא קיימים בבוטנים וגם מכחינה מציאותית אינם דומים לקטניות, וגם שיש המתירים את הקטניות עצמן כל שנעשו באופן שאף במני דגן לא שייך שיבא לידי חימוץ [ראה הע' 10]. לכן מותר להפיק מהם שמן בהכשר לשם פסח. ובמקראי קדש הוסיף, שכל זה רק כשהשמן הופק קדם פסח והבוטנים נבררו היטב מחשש תערובת דק. ובחלקת יעקב הוסיף, שאם יש מקום שנהגו איסור בשמן ח"ו להתיר.

וכעין זה דנו הפוסקים לענין שמן המופק מכותנה, אם נחשב הוא כשמן קטניות האסור באכילה [כמדויק מהרמ"א להלן], שבספר מקראי קדש (שם) כתב שמוותר להשתמש בו כשנעשה מזוהרות ובהכשר, והוסיף ששמע שגם הגר"ח סולוביצ'יק התיר, וכן דובר בשם הגר"מ פיינשטיין (סידור פסח בהלכותו פ"ז הע' 26). מאידך, בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' קלח) כתב שיש להחמיר שגם זרע הכותנה נחשב קטניות ואסור לאכול את שמנו. והוסיף, שכשרת וכוון יהודה (אריח ח"ג סי' קלט) כתב ששמע שמונה ישראל לאסור את השמנים המופקים מכל מיני זרעונים אף אלה שאינם קטניות, ומשום שקשה מאד לבררם

הלכות פסח סימן תנא תנב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק קסג]

קלי פן פוריי שקורין פאן צעלאיי, דין קלי-תקנס יש לקם ולא קלי זכוכית¹³⁹.

139) ואף במקום הפסד מרובה, כתב בשו"ת אגרות משה (יוד ח"ב סי' מו) שלא מועילה הגעלה לכלים אלו [והוכיח כן מהפמ"ג], ולא התיר להשתמש בכלים אלו אלא אם כן אין דאגות שהשתמשו בהם בכלי ראשון, ורק אם יהיה אותם י"ב חדש ללא שימוש ולאחר מכן יגעילום שלש פעמים, ורק לצורך בעלי תשובה, שיש להקל להם משום תקנת השבים. ומימ לענין הכשרתם לפסח, דעתו (ספר הלכות פסח פי"ג הע' טו) שאסור בכל אופן.

ואם הדבר הבלוע שבכלים אלו אינו אסור אלא מדרבנן, כתב הפמ"ג (יוד סי' קג שפ"ד ס"ק יז אות א) שאף על פי שבמקום הפסד מרובה צידד בשו"ת דבר שמואל להקל להכשירו כשאינו בן יומן [שאינו אסור אלא מדרבנן], מימ לדעתו אין להקל בזה. אכן, באיסור דרבנן שאין לו עיקר מן התורה, כתב בשו"ת בית שלמה (יוד ח"א סי' קפו) שאפשר להכשירו אף לדעת הפמ"ג.

וכלי חרסינה בשרי שלבוע חלב מעוררי שנפסק הקילוח, כתב בשו"ת מהר"ם שיק (יוד סי' קיג) שיכול להכשירו על ידי עירוי שלש פעמים, וכל שכן אם בלע רק בכלי שני.

סימן תנב

זמן הגעלת הכלים

[משנ"ב ס"ק קא]

דאין להגעיל רק קלי שאינו פן-יומו, דאז אף אם יבלע מה שפלט הרי לפנים הוא¹⁴⁰.

1) וכן לתת בתוך מי ההגעלה חומר שפוגם אותם עד שאינם ראויים לשתייה, כתב החזו"א (א"ח סי' קכב ס"ק ו) שמועיל להתיר להגעיל את הכלים גם כשהם בני יומן ואין ששים כנגדם [ואף אם בלועים הם מאיסור, כגון חמץ לאחר שעת איסור], כיון שהבליעה הנפלטת למים נפגמת מיד, וכן כתב הגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' צז ס"ק ז), וכשהוצרכו [בצבא] להגעיל כלי חמץ בני יומן בערב פסח, הורה החזו"א (חוט שני פסח פי"א ס"ק א) לשים הרבה סבון בתוך מי ההגעלה כדי שבודאי יפגמו [ולא חשש שעל ידי ריבוי הסבון יחשבו המים כמשקין, ויאסרו להגעיל בהם, ראה להלן (סי' כו)].

ובשו"ת אגרות משה כתב (יוד ח"ב סי' לא), שאם יש לאדם צורך גדול להגעיל כלי לפני שיעבור מעת לעת משעת בליעת האיסור בכלי, או שיגרום לו הפסד מרובה אם ימתן, הבלוע הוא מדבר שאיסורו מהתורה, יש לפגום את הבלוע בכלי תחילה, ולאחר מכן להגעיל את הכלי [ואם אין ששים במים כנגד הכלי, יש להגעילו שתי פעמים, כדי שתצא הבליעה מהכלי אל תוך המים ותתערב בהם, ולאחר מכן תפליט ההגעלה השניה את מה שחזר ונבלע בכלי בריכוך נמוך יותר]. וכן דעת הגרי"ש אלישיב (סיידו פסח כהלכתו פי"ז הע' 5), שאם אינו יכול להמתין עד שיעבור מעת לעת, יכול להתיר מים בכלי כשיעור שחיד סולדת בו, ולתת בתוכם חומר פוגם, כדי שעל ידי כך יפגם הטעם הבלוע בכלי, ולאחר מכן יכול להגעיל את הכלי כדינו במים נקיים.

ולפגום את הטעם הבלוע בקדירה על ידי נתינת חומר מר כתבשיל בשעת בישולו בה ובכך להכשירה גם ללא הגעלה, כתב החזו"א (שם) שאינו מועיל, כיון שבישול התבשיל אינו נחשב כהגעלה, ואין להכשיר בזה מצד שהחומר פוגם את הטעם הבלוע, כיון שאין ידוע אם ומתי החומר פוגם את הבליעה, שכן רק בהגעלה ידוע לנו שהמים פולטים את הבליעה כשמעלים רתיחות.

וכן להכשיר כלי חרס [שאינן מועילה הגעלה להכשירן] על ידי נתינת חומר פוגם בתוך מי ההגעלה, כתב החזו"א (שם, ובס"ק ז) שאינו מועיל, מפני שההגעלה אינה מועילה להכשיר כלי חרס, ואף החומר הפוגם אינו מתגל לפגום את הטעם הבלוע, כיון שאין ידוע באיזה אופן נפגמת הבליעה.

[משנ"ב שם]

דאם מגעיל קדם שפעה תמלישית דאין צריך לזהר בקל זזה¹⁴¹.

2) אכן, כלי שאין מכשירים אותו כפי דרך בליעתו אלא כפי רוב תשמישו [וכגון שאין רגילים לבשל בו אלא תבשילים שמתבשלים עם משקים, שהכשרתם בהגעלה, ולא דברים יבשים, שדינם בליבון], כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תנא ס"ח), כתב החזו"א (א"ח סי' קכב ס"ק א) שאין להקל להכשירו כשהוא בן יומן מהתשמיש החמור, וראה מה שכתבנו לעיל (שם ס"ק מה) שכן מבואר בב"י בשם הרשב"א, הוסיף החזו"א (שם), שאף אם יושלמו כ"ד שעות משעת הבליעה קודם זמן איסור חמץ, מימ אם הגעיל את הכלי כפי רוב תשמישו כשהבליעה של הדבר היבש [שדיו בליבון] היתה עדיין בת יומה, לא עלתה לו ההגעלה.

[משנ"ב שם]

נהני לה נותן טעם פר נותן טעם דהתקא¹⁴².

3) ואף שמבואר ברמ"א לעיל (סי' תמו ס"ה) שאין עושין נ"ט בר נ"ט לכתחילה, כתב הפמ"ג (א"ח סי' א), בביאור דברי המג"א ס"ק א, שהדיוט בענינו הוא משום שטעם החמץ המגיע לכלי המוגעל עובר דרך שלשה נותני טעם ושני כלים [דהיינו, שבתחילה נכנס לכלי כשהתבשל בו, ואחר כך יצא למי ההגעלה, ולאחר מכן חזר שוב לכלי]. אמנם, בשעה"צ לעיל (סי' תמד ס"ק ד) מבואר שיש להחמיר שלא לערות מים קודם פסח מכלי של פסח לכלי חמץ, אף על פי שאינו אלא שלשה נותני טעם ושני כלים, וכן החמיר בזה במשניב לעיל (סי' תנא ס"ק ז), אכן, מבואר ביד יהודה (יוד סי' צה פירוש הקצר ס"ק יב ופירוש הארוך ס"ק כ) שרק בהגעלה הותר לגרום שלשה נותני טעם בשני כלים לכתחילה, שכן שניט בר נ"ט אינו טעם איסור בעצמותו, ורק שאין לגרום שיעבור טעם זה לכתחילה ולכון שיתבטל ולא יאסור, לא נאסר להעבירו על ידי הגעלה, כיון שאין כוונתו לבטל את הטעם הנפלט וליהנות ממנו, אלא להיפך, להוציאו מתוך הכלי ולאבדו.

[משנ"ב ס"ק ח]

גם שלא להשהות אותם קלל אלא להוציאו תוך גס-גן אין נכון¹⁴³. 4) מלשון שכתב 'אינו נכון', וכן מדבריו בשעה"צ (ס"ק א) מבואר, שמעיקר הדין נקטים אנו שהבליעה נפלטת מהכלי מיד בשעת כניסתה למי ההגעלה, ורק לכתחילה מחמירים להשהות את הכלי בתוכם מעט, וכן כתב הדרכי תשובה (יוד סי' קה ס"ק סה), שמדבר השו"ע הרב (ס"ד) מבואר שמעיקר הדין הבליעה נפלטת מיד, שכן כתב רק שטוב להשהות את הכלי במי ההגעלה מעט כדי שייספיקו מי ההגעלה להיכנס לדפנות הכלי ולהפליט את הבלוע בהם החוצה, ולא כתב שצריך לעשות כן.

וכן לענין דבר איסור שנפל לתוך מאכל היתר הוציאוהו מיד, כתבו הפרי תואר (סי' צה סוף ס"ק ט), הפמ"ג (יוד סוף סי' סח משב"ז ד"ה הדין האי') והיד יהודה (סי' קה פירוש הארוך סוף ס"ק יב) שהבליעה נפלטת מהאיסור להיתר מיד בשעת הנפילה, וכן הוכיח הדרכי תשובה (שם) מדברי השו"ע הרב (שם). מאידך, הפתחי תשובה (יוד סי' קה ס"ק ח"י) כתב בשם החמורי הניאל שדבר החיתר אינו נאסר, כיון שמייד הוציאו את האיסור עד לפני שהספיק לפלוט את טעמו, וכן כתב הערוך השלחן שם (סמ"ג) לגבי דבר חם שנגע בלא רטוב בכלי או בדבר חם אחר, ובשו"ת מהר"ש (ח"א סי' קצו) הוסיף, שמפורש כן בשו"ת הרב"ז (ח"א סי' רכג).

מה באר הגולה

הלכות פסח סימן תנא תנב

העצים שתחתיו בהם (קסג) כלי (נו) שתיה צריכין נדחה לשום בהם כלים בפסח (מהר"י):

תנב זמן הגעלת הכלים, וכו' ז' סעיפים:

- א (א) איש לזהר להגעיל (ב) קדם שעה (ב) חמישית, *כדי שלא יצטרך לדקדק אם הכלים (ג) בגי' וימן או לאו (א) אם יש ששים במים נגד כלי שמגעיל או לאו (טו), וכן אם מגעיל כלים (ג) שבליעתן (ג) מועטת עם כלים שבליעתן קרובה, (ד) וכן אם משקה הכלים בתוך היורה יותר מדי (ד) ואינו משקה אותן פליפה, וכן כדי שלא יצטרך לזהר (ה) שלא ינחשו המים מרתיחתן הנה (ו) אף רבים (ו) חולקים וסבירא להו דאין הגעלה מועלת כלים (ז) אם אין המים רותחים (כן שמע הרמ"א וסמ"ג ותי"ח

מהכלי לתשיל תוך הפסח, מ"א, נח"י תוך דבכשול אסרין לכתחלה נ"ט בר נ"ט, וכו' מלכתחלה מתוך שאפשר לטהרם, ח"י: (ג) מועטת, כגון כפות וכוסות, ויש להש שיקלעו ממה שפולטין הקצרות והקדרות: (ד) ואינו משקה. דבר זה אין לו פרוש ושכחות כלל, עה"י שמשבח: (ה) חולקים. דברי נ"מ"א תמיהים, דגם הרב"י מודה לזה, אלא דלאחר אסורו פין שגזרו המים מרתיחתן אסור להרתיחן פעם שנית, דכל זמן שגזרו רותחין לא בלעו מרתיחתן ואם נחו מרתיחתן בלעו, אבל קדם זמן אסור יכול להרתיחן פעם שנית ולהגעיל בו, דהוי נ"ט בר נ"ט דהתרא, עמ"א וכו':

באר היטב

הנה כבר הפנא פחית של שכן: (קסג) כלי שתיה. של שכן ויין-שן, ותינו (כ"י) במקום שהותכין בהם תוך הכלי ולא הבית יד [א"ר]. וברנא שפחית-שכן, אם פתחו במיד-כש בפסח ושהה מעת-לעת, אסור המיד-כש בשניה ובתנאה, ואם אינו פן-ימו יש להקל, ואם הפנא הוא של יין-שן, אף באינו בגי' וימן אסור, ואף בתנאה [פמ"ג]. עוד הכיא פשם השני-כנסת הגדולה: כלי פרפורי שקורין פארצעלאי"י, דין כלי-תנס יש להם ולא כלי-וכיכית¹³⁹:

באר הלכה

* כדי שלא יצטרך לדקדק וכו'. עני משנה ברורה. והנה כמה אחרונים המטה והנה ומאמר-מדיכי וכן הפירוש ועוד מפליגין נתקשו בדברי המחבר דמשמע מנה דלאחר זמן אסורו צריך לזהר בכל אלה, והינו משעה חמישית עד הלילה, ובאמת זה אינו, דאם הוא אינו בגי' וימן או יש במים ששים שוב אינו צריך לזהר כלל באינו, דמה לנו אם מגעיל שני טיני כלים או אם משקה אותם יותר מדי או שאר דברים דקחשיב, פין שלא ששים או אינו בגי' וימן, אפילו אם חזר ותנס הכלי בתוך הכלי הרי זה נ"ט בר נ"ט דהתרא? ואין לומר דמה שפסח המחבר: כדי שלא יצטרך לדקדק וכו', וכן אם משקה וכו', וכן שלא ינחשו וכו', פננתו דקדם שעה חמישית אין צריך לזהר כלל ולאחר שעה חמישית צריך לזהר באינו מהם, והינו שיהיה ששים או אינו בגי' וימן או שלא להשהות יותר מדי או שלא ינחו המים מרתיחתן, דזה אינו, דאם הוא בגי' וימן ואין ששים לכשל הפליטה, אף אם תהיה זהיר שלא להשהות או שלא ינחו המים מרתיחתן בגי' וימן אסור, דנקטין כהפוסקים [הרשב"א בסיון רסג וכן דעת החפ"סות] דלעולם בולע, והג"ר"א באות יב פרוש דברי המחבר, דלנתחא ומלמא סבב כלן, וקאי אפילו להמלקח כאלו השעמים לבד אף בגי' וימן ואין ששים, משום דכיון דאינו להשקה הרבה והמים לא נחו אינו בולע, כל מקום קדם חמש טוב יותר לסגיל. שאז אין צריך לזהר כלל. אבל לרינא אין נקמא מנה כאלו הדברים,

משנה ברורה

הנה כבר הפנא פחית של שכן: (קסג) כלי שתיה. של שכן ויין-שן, ותינו (כ"י) במקום שהותכין בהם תוך הכלי ולא הבית יד [א"ר]. וברנא שפחית-שכן, אם פתחו במיד-כש בפסח ושהה מעת-לעת, אסור המיד-כש בשניה ובתנאה, ואם אינו פן-ימו יש להקל, ואם הפנא הוא של יין-שן, אף באינו בגי' וימן אסור, ואף בתנאה [פמ"ג]. עוד הכיא פשם השני-כנסת הגדולה: כלי פרפורי שקורין פארצעלאי"י, דין כלי-תנס יש להם ולא כלי-וכיכית¹³⁹:

א (א) יש לזהר וכו'. טעם לזה, דהנה ענין הגעלה הוא, דרתיחת המים מוציא את הבלוע בכלי, אבל יש לחש דאחר שמוציאה את הבלוע יחזיר ויפלט מה שפלט, ומפני חשש זה נחבו הפוסקים דאין להגעיל רק כלי שאינו בגי' וימן, דאז אף אם יבלע מה שפלט הרי לגם הוא, או שיהיה במים ששים לכשל את פליטת האסור; ועל זה קאמר המחבר, דאם מגעיל קדם שעה חמישית דאין צריך לזהר בכל זה¹⁴⁰, משום דאז הלא הוא עדין זמן הטר חמץ, והרי זה נותן-טעם בר נותן-טעם דהתרא¹⁴¹, והינו, דהטעם של חמץ שקבלו הכלים מתחלה הנה של הטר, וטעם של מים שקבלו עתה מן הכלים גם-כן דהתרא הוא, ומה שחזרו ונתנו בכלים גם-כן דהתרא הוא: (ב) קדם שעה חמישית. דמתחלת חמישית, פין (ג) דנאסר על-כ"פנים מדפנן, הו לא מקרי נותן-טעם בר נותן-טעם דהתרא: (ג) שבליעתן מועטת וכו'. כגון (ד) כפות וכוסות עם קצרות וקדרות, דיש לחש דאחר שנגמרו להפליט את בליעתן המועטת יחזרו ויבלעו מפליטת פלים האחרים שבליעתן קרובה, אכל קדם שעה חמישית דהוא פלו הטר, אין לחש אפילו אם בלעו, דהוי נותן-טעם דהתרא: (ד) וכן אם משקה וכו'. רוצה לומר, דאם מגעיל כלי-אסור להכשירו או כלי-חמץ לאחר זמן אסורו, צריך לדקדק שלא ישקה הרבה בפנים, משום דיש לחש דאחר גמר פליטתו יחזיר ויבלע; (ה) וגם שלא להשהות אותם כלל אלא להוציא תכף גם-כן אין נכרי, דצריך לשהות מעט עד שפלט את בליעתו, והוא קשה לצמצם; אבל אם מגעיל אותם קדם זמן אסורו אין צריך להטות ויכול להשהות יותר במים. ונאם מגעיל אותם לאחר זמן אסורו, דהני משעה חמישית בערב-פסח עד הערב, או בצלמא בכלי-אסור, צריך לדקדק שיהיה הפלי אינו בגי' וימן או שיהיה בפנים ששים לכשל הפליטה, דאז גם-כן אין קפידא אם ישקה אותם הרבה בפנים: (ו) אף רבים חולקין וכו'. רוצה לומר, דכל זמן שהם רותחין טרידי למפלט ולא בלעו מרתיחתן, ובלעו מרתיחתן, אלא דאחר זמן אסורו אסור להשהות הכלים לאחר שגזרו המים מרתיחתן דאז חזרו ויבלעו מרתיחתן, מה שאין פן מקדם אין לחש לזה בין דעצם הגעלה הנה בעת רתיחתן: (ז) אם אין המים רותחין. רוצה לומר, אפילו (ח) הני סולתת בהם, כל זמן שאין המים מגעלים

שער הצינור

(יד) מפני שתחלתו ממשקן שבתוכו, מה שאין פן קשוחין כבית-יד: (א) אחרונים: (ב) מגן אברתם ושי"א: (ג) הקיעקב. והנה בטר סבב דנוהגין להכניסן ולהוציאן מדי, ועני בטי"ז שפסח דמד לא דוקא, והפירוש דש ביונה-דעה סימן כמה הסכים לדברי סטור בפשטה, ומפל מקום לכתחלה טוב להשהות מעט: (ד) ותר"א משב דכונת מחסר הוא, דכיונה הכולה ששכונסין בה כמה כלים זה אחר זה צריך לזהר שלא ינחו מרתיחתן, דהרמ"א הנסח הפלי והוציאו בעת שאין המים מגעילן רחיסה, ומשמע דקדם זמן אסורו אין לחש לזה, והשום הכי השיג הרמ"א, אבל באמת אין פננת המחבר כן: (ה) פוסקים: תר"ם: 1 כלי חרסיתנה.

